

Krukowski, Stefan

Cmentarz w Imiełkowie (pow. Koniński)

Światowit 11, 51-59

1913

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Cmentarz w Imiełkowie

(POW. KONIŃSKI).

(Nécropole à Imiełków distr. de Konin gouvern. de Kalisz).

(z 20 rysunkami w tekście i 1 tabl.)

opisał Stefan Krukowski.

We wrześniu 1913 r. z polecenia redakcji „Światowita“ badałem cmentarz w Imiełkowie w powiecie konińskim.

Leży on w miejscowości zwanej „mały borek“ na porębie leśnej przy granicy z gruntami wsi Wrząca Warcka. W blizkiem sąsiedztwie tryskają źródła.

Ze względu na dżdżystą pogodę zmuszony byłem ograniczyć się do rozkopania tylko części odkrytych grobów (rys. 1). Groby nie posiadały oznak zewnętrznych. Wszystkie były zaopatrzone w okrywy z t. zw. kamieni polnych. Miękkość piaszczystej gleby pozwoliła mi je wykrywać za pomocą sondy. Stosowałem sposób badania taki, jak na cmentarzu w Piwonicach ¹⁾.

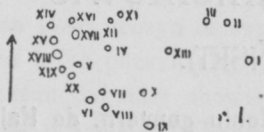
Rysunek 1 wykonany jest w skali $\frac{1}{1500}$, a pozostałe rysunki w skali $\frac{1}{75}$. Na wszystkich rysunkach: strzałka wskazuje północ, krzywe przerywane ziemnięte oznaczają obwody warstw kostnych, kreski równoległe skośne—miejsca po wykarczowanych pniach, krzyżyki—luźne ułamki naczyń, leżące przeważnie w okrywie kamiennej i nad nią; kreski pionowe—warstwy węglowe i popiołowe; wreszcie, wierzchnia warstwa starego igliwia i próchnicy borowej oznaczona jest przez b, piasek żółty przez c, a całec, piasek żwirowaty, przez d.

Liczby, stojące na rzutach przy naczyniach, odpowiadają liczbom porządkowym przedmiotów z poszczególnych grobów. Liczby w nawiasach—oznaczają numery katalogowe Muzeum Erazma Majewskiego, dokąd wszedł cały materiał rzeczowy z tego cmentarzyska po odrestaurowaniu.

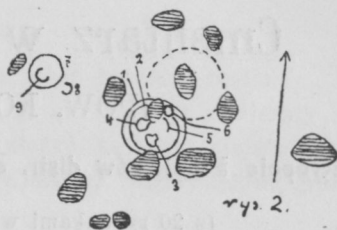
¹⁾ Patrz w tomie niniejszym sprawozdanie moje „Cmentarz w Piwonicach“.
(przyt. autora).

Grób I. Rys. 2—rzut na głębokości 10 i 22 cm.

Brak bocznego obłożenia kamiennego. Brak mialu węglowego. Ułamki kości przepalonych drobne i nieliczne w rozproszeniu. W spodniej czę-

Rys. 1. Plan ogólny.

Rys. 2. Grób I.

ści ziemi, wypełniającej naczynia 1 i 7 znajdowało się po kilkanaście takich kawałków kości.

Zawartość:

- 1) naczynie duże doniczkowate bez uchi i bez szyi obmazywane, zniszczone przez korzenie,
- 2) fragmenty naczynia pękatego bez uchi i bez ornamentu,
- 3) mała wazka niezdobiona z dwoma uchami (22356),
- 4) małe naczynie niezdobione bez uchi i bez kołn., brzusiec baniasty (22357), tabl. IV,
- 5) mała miska w ułamkach niekompletna obmazywana (23564),
- 6) małe naczynie niezdobione, bez uchi, bez kołnierza z obwisłym brzuścem (23565), tabl. IV,
- 7) naczynie obmazywane bez uchi i bez kołnierza, pokruszone, niekompletne (23566),
- 8) szczątki czerpaka,
- 9) fragment małego naczynia miskowatego.

Grób II. Rys. 3—rzut na podstawę grobu na głębokościach 64 73 cm.

Rys. 3 Grób II.

Rys. 4. Grób III.

Kamienie zwarcie okrywały powierzchnię i boki. Prawie zupełny brak miału węglowego. Brak warstwy kostnej. Ułamki kości palonych wypełniały naczynia 7 i 2; w pierwszym z nich wśród kości—małe naczynko (11) i szczątek ozdoby brązowej z drutu (12). Nad okrywą wierzchnią z boku północno-wschodniego—fragmenty kilku naczyń niezdobionych.

Zawartość:

- 1) duży czerpak łyżkowaty niezdobiony (23567), tabl. IV,
- 2) urna z dwoma uchami niezdobiona w ułamkach (23568),
- 3) naczynie doniczkowate z dwoma uchami, obmazywane (22358), tabl. IV,
- 4) miseczka niezdobiona (22359),
- 5) czerpak łyżkowaty (22360),
- 6) czerpak z szyją ornamentowany (22361), tabl. IV,
- 7) część dużej urny w ułamkach bez uch, brzusiec obmazywany (23569), tabl. IV,
- 8) urna w dużych ułamkach niezdobiona z dwoma uchami (23570), tabl. IV,
- 9) urna mała z dwoma uchami, zdobiona ornamentem sznurkowym (22362), tabl. IV,
- 10) naczynie niskie bez uch niezdobione; brzusiec baniasty (22363),
- 11) naczynko małe bez uch niezdobione szerokie (22364), tabl. IV,
- 12) szczątek przepalony ozdoby z drutu brązowego (22330),
- 13) fragmenty naczyń doniczkowatych obmazywanych i misek, znalezione nad okrywą kamienną grobu.

Grób III. Rys. 4—rzut na głębokości 10, 40 i 70 cm.

Brak obłożenia bocznego. Luźne skorupy na głębokości lewego kamienia (10 cm.). Brak miału węglowego i właściwej warstwy kostnej; nie-liczne okruchy kości w wielkim rozproszeniu, przy naczyniach 2 i 1 na głębokości 70 cm.

Zawartość:

- 1) szczątki miski gładkiej z krawędzią zachyloną (22571),
- 2) szczątki zgniecionej przez kamienie miski, zdobionej ornamentem sznurkowym (23572),
- 3) szczątki niekompletne małego naczynia ornamentowanego i grafitowanego (23573),
- 4) skorupy znalezione nad okrywą kamienną.

Grób IV. Rys. 5—rzut na głębokości 13 cm.

Brak obłożenia bocznego. Kamienie w łożyskach żelazistego piasku.

Nad okrywą i między kamieniami luźno skorupy gładkie i obmazywane. Brak mialu węglowego i warstwy kostnej. Calec na głębokości 35 cm. pod powierzchnią kamieni.

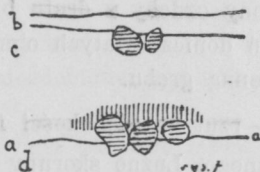
Rys. 5. Grób IV.

Rys. 6. Grób V.

Grób V. Rys. 6 — rzut na głębokości od 15 do 43 cm.; rys. 7 — przekrój wzdłuż a—a na rys. 6.

Między kamieniami luźno ułamki naczyń obmazywanych i gładkich.

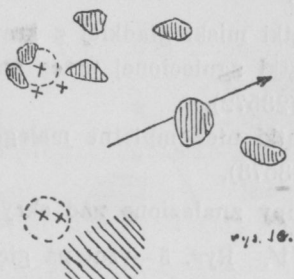

Rys. 7. Grób V.

Brak mialu węglowego. Warstwa popiołowa na jednym poziomie z warstwą kostną.

Rys. 8. Grób VI.

Rys. 10. Grób X.

Grób VI. Rys. 8—rzut na głębokości od 12 do 40 cm.

Brak obłożenia bocznego. Między kamieniami—luźne ułamki skorup. Brak warstwy kostnej. W spodniej części naczynia 1—kilkanaście drobnych ułamków palonych kości. Kamienie w łożyskach żelazistego piasku.

Zawartość:

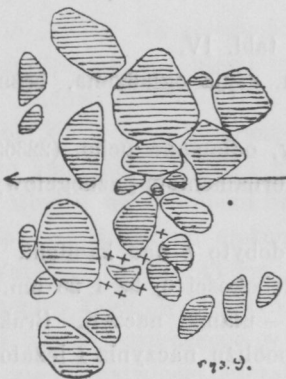
1) naczynie doniczkowe bez uch i bez szyi obmazywane, w ułamkach (23574), tabl. IV,

2) ułamki naczyń obmazywanych barwy czerwonej.

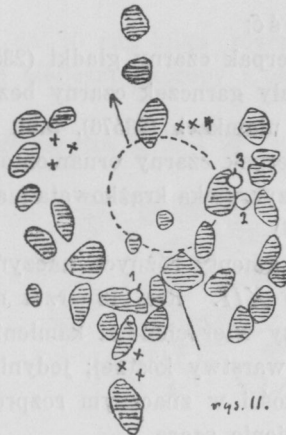
Grób VII. Kamienie ułożone nieregularnie i nieliczne, leżały na głębokości od 23 do 38 cm. Między nimi kilka małych luźnych skorup. Pod kamieniami kilkanaście drobnych i bardzo rozproszonych okruców kości palonych. Brak miału węglowego i warstwy kostnej.

Grób VIII. Małe nieregularnie wyciągnięte z północy na południe skupienie nielicznych kamieni na głębokości 16 cm.; wśród nich kilka drobnych ułamków naczyń. Warstwa kostna, mała, gruba po środku 6 cm. leżała w południowej części okrywy na głębokości 28 cm. i składała się z ułamków przepalonych kości różnej wielkości.

Grób IX. Rys. 9—rzut na głębokości od 4 do 10 cm.

Rys. 9. Grób IX.

Rys. 11. Grób XI.

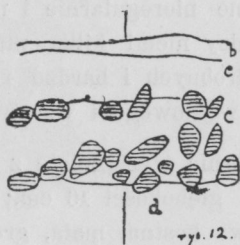
Między kamieniami i trochę wyżej—luźne ułamki naczyń obmazywanych i gładkich. Pod nimi na głębokości 22 cm. kilka okruców kości kalcynowanych. Brak miału węglowego i warstwy kostnej. Wszystkie kamienie w łożyskach żelazistego piasku.

Grób X. Rys. 10—rzut na głębokości 6, 12, 16, 22 i 34 cm.

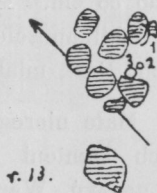
Prawie zupełny zanik okrywy kamiennej. We wszystkich nagromadzeniach szczątków ciałopaleń ułamki kości palonych—drobne i w znacznym rozproszeniu. Na głębokości tych szczątków—luźno kawałki naczyń gładkich i obmazywanych. Calec na głębokości 42 cm.

Grób XI. Rys. 11—rzut na głębokości 10, 16 i 36 cm.; rys. 12—wschodnia strona obłożenia kamiennego.

Dużo kamieni. Powierzchnia górna kamiennej okrywy—pochyła od południa ku północy. Między nimi i nad nimi ułamki naczyń glinia-

Rys. 12. Grób XI

Rys. 13. Grób XII.

nych. Mała ilość węgla w warstwie kostnej, złożonej z drobnych ułamków kości. Naczynia zagłębione w calcu.

Zawartość:

- 1) czerpak czarny gładki (23574), tabl. IV,
- 2) mały garneczek czarny bez uch, szyja ogładzona, brzusiec obmazywany w ułamkach (23576), tabl. IV,
- 3) czerpak czarny ornamentowany, odłamane ucho, (22365),
- 4) przykrywka krążkowata mała z ornamentem paznogciowym w ułamkach (23577).
- 5) fragmenty różnych naczyń wydobyte z nad kamieni.

Grób XII. Rys. 13—rzut na głębokości 6, 22 i 26 cm.

Między wierzchniemi kamieniami—ułamki naczyń. Brak miału węglowego i warstwy kostnej; jedynie w pobliżu naczynia 1 leżało kilkanaście ułamków kości w znacznym rozproszeniu. Pod naczyniami piasek posiadał zabarwienie szare.

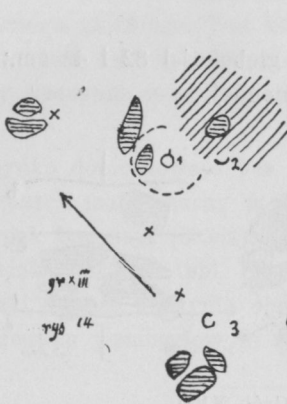
Zawartość:

- 1) ułamki dużego fragmentu czerwonego naczynia obmazywanego; śladów innych części tego naczynia nie spostrzegłem w grobie,
- 2) maleńkie naczyniśko bez uch i kołnierza, ornamentowane, czarne (22366),
- 3) czerpak żółty z szyją (22367), tabl. IV,

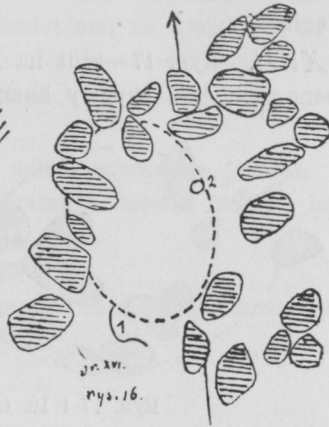
Grób XIII. Rys. 14—rzut na głębokości 12, 36 i 46 cm.

Zanik okrywy kamiennej. Na poziomie kamieni (12 cm.)—luźne skorupy. Warstwa kostna z dużą ilością ziemi (na głębokości 36 do 46 cm.), zdaje się, uszkodzona została przy karczowaniu pnia. Brak miału węglowego. Zawartość:

- 1) czerpak czarny bez szyi niekompletny (23578),
- 2) fragment miski czarnej z zachyloną krawędzią.

Rys. 14. Grób. XIII.

Rys. 16. Grób XVI.

Grób XIV. Na głębokości 6 do 10 cm. kilka rozrzuconych kamieni; bezpośrednio pod nimi małe i nieliczne skorupy i okruszyny węgla. Brak śladów kości.

Grób XV. Rys. 15—rzut na głębokości 6, 27 i 90 cm.

Dużo kamieni, ułożonych nieregularnie. Między wierzchniami licznie rozrzucone ułamki naczyń niekompletnych. Warstwa kostna 43 cm. gruba; fragmenty kości w małych kawałkach i bardzo rozproszone w dużej ilości ziemi; najwięcej szczątków kostnych, i w znacznym skupieniu, przy naczyńkach 2, 4 i 3 na calcu. Drobne okruschy węgla drzewnego.

Zawartość:

- 1) szczątki naczynia dużego obmazywanego niekompletnego,
- 2) i 3) szczątki naczyń dużych

Rys. 15. Grób XV.

czarnych bez uch obmazywanych (23589 i 23590),

4) małe naczynko częściowo obmazywane (22368), tabl IV,

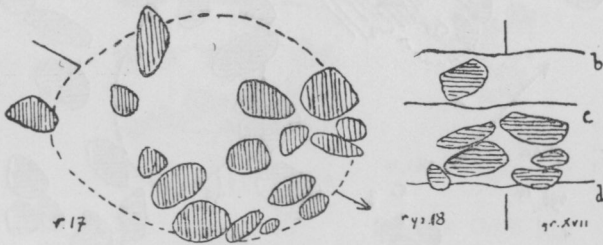
5) garneczek niekompletny czarny bez uch, szyja ogładzona, brzusiec obmazywany (23588),

6) szczątki czerpaka (23579), tab. IV,

Grób XVI. Rys. 16—rzut na głębokości 14 i 26 cm.

Warstwa kostna 7 cm. gruba zawierała dużo szczątków kostnych i kawałki węgla.

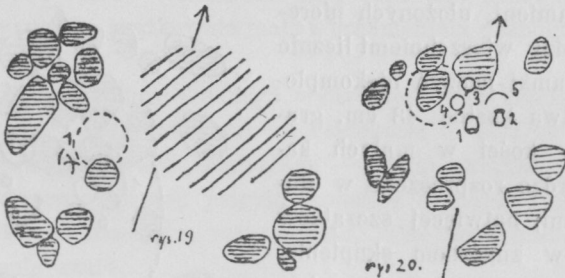
Grób XVII. Rys. 17—rzut na głębokości 32 i 42 cm.; rys. 18 — strona północno-zachodnia okrywy kamiennej.

Rys. 17 i 18. Grób XVII.

Niższa okrywa kamienna na głębokości 32 cm. Pod nią na calcu szczątki ciałopalenia, złożone z dużej ilości ułamków kości i całych kości z popiołem, grubość największa warstwy kostnej—9 cm. Brak węgla i wszelkich innych śladów.

Grób XVIII. Rys. 19—rzut na głębokości 14, 43 i 60 cm.

Rys. 19. Grób. XVIII.

Rys. 20. Grób XX.

Grób, zdaje się, zniszczony częściowo przez wykarczowanie pnia. Warstwa kostna na głębokości 60 cm.; w sąsiedztwie drobne okruchy węgla. Na poziomie wierzchnich kamieni (14 cm.) — skorupy z czarnego naczynia obmazywanego.

Zawartość:

1) skorupy czarne obmazywane.

Grób (?) XIX. Na głębokości 20 cm.—cztery kamienie leżące na jednym poziomie; z nich dwa styczne; żadnych śladów kulturowych nie dostrzegłem.

Grób XX. Rys. 20—rzut na głębokości 3, 11 i 32 cm.

Między wierzchnimi kamieniami (3 do 11 cm.) luźne fragmenty naczyń czarnego gładkiego. Pod kamieniami na głębokości 32 cm.—warstwa kostna z małą ilością drobnych ułamków kości palonych gruba 6 cm.; w niej tkwiły naczynia stojące i leżące.

Zawartość:

1) naczynko doniczkowate bez uch obmazywane (23580),

2) garnuszek mały czarny w kształcie dziełki (23581), tabl. IV,

3) czerpak bez szyi (23582),

4) miseczka (22369), tabl. IV,

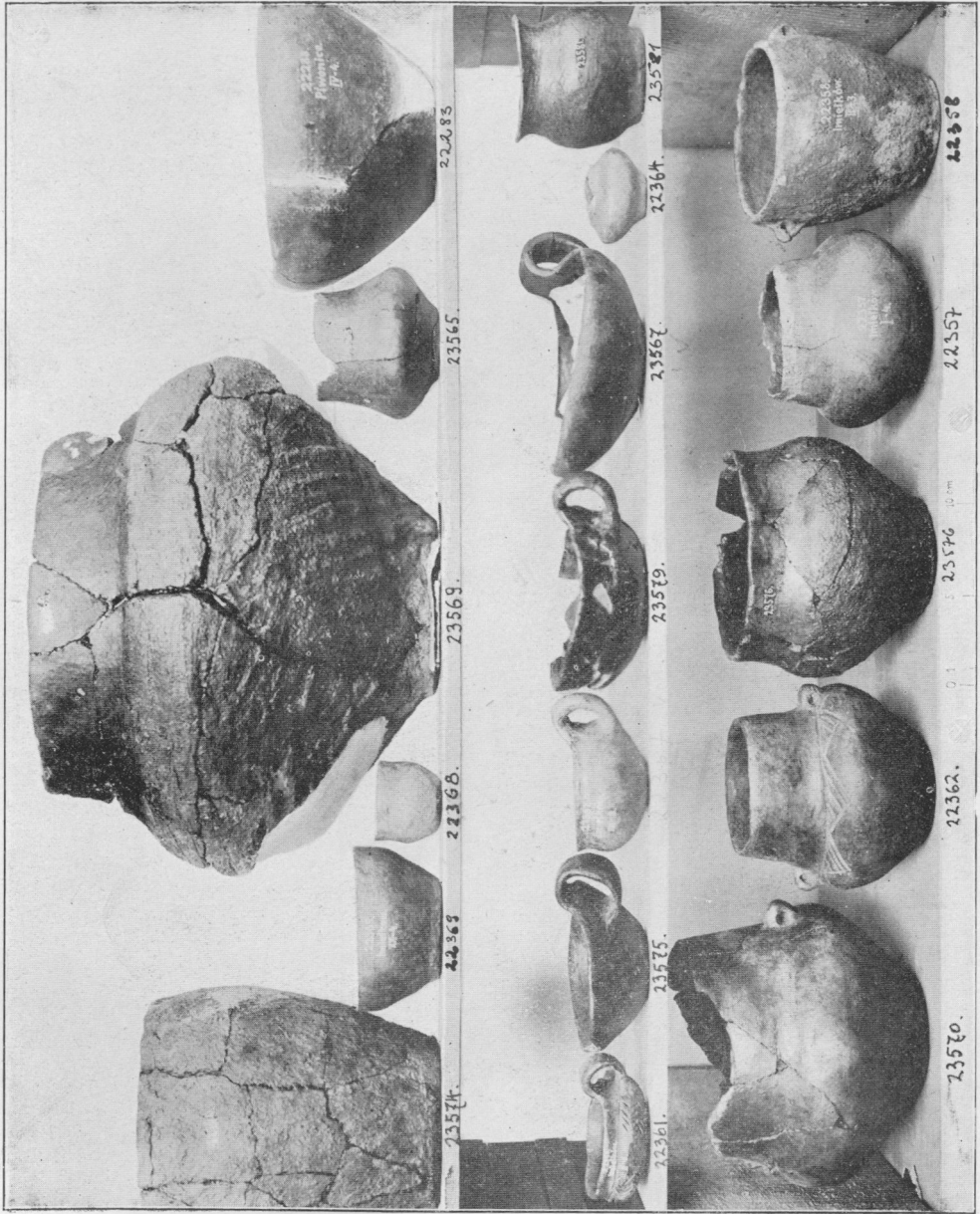
5) ułamki dużego naczynia obmazywanego doniczkowatego z 2 uchami i z ornamentem paznogiowym (23592).

Szczątki ciałopalenia i naczynia składano w warstwie żółtego piasku, zazwyczaj na calcu lub wyżej, niekiedy tak wysoko, że górne części naczyń sięgały wierzchniej warstwy próchnicy borowej. Nad okrywami kamiennymi grobów i między wierzchnimi kamieniami znajdowały się bardzo często ułamki naczyń, najczęściej doniczek obmazywanych i misek; są to fragmenty tego samego charakteru jak naczynia, wydobyte z wnętrza grobów. Nigdy, pomimo skrupulatnego zbierania tych szczątków nie udało się, prócz jednego wypadku (gr. XI przedmiot 4), utworzyć z nich całości lub, choćby dużych części.

Naczynia grobowe uległy zniszczeniu pod wpływem korzeni nitkowatych i przez ciśnienie kamieni okrywających.

Kończąc niech mi wolno będzie w imieniu redakcji oraz Muzeum, jako też własnem złożyć serdeczne podziękowanie W.P. Ludomirowi Puławskiemu, właścicielowi Imiełkowa za uprzejme pozwolenie prowadzenia badań, a WP. Stanisławowi Orzechowskiemu i WP. Kazimierze Kolskiej we Wrzącej Warckiej za łaskawą gościnność w czasie prowadzenia rozkopywań.

Warszawa w grudniu 1913 r.

Piwonice oraz Imiętków.